

Zie Zoorgen

Lieve Swinnen

IK VERMOORD JE! Het klinkt heel bizar uit de mond van een negenjarig patiëntje dat tegenover je zit. De aanleiding was een test. Toegegeven, een saai opdracht, maar 'aandacht' kun je nu eenmaal niet testen met boeiend materiaal. Als het leuk is, kan iedereen zich concentreren. En dus, niet entertainen. Wel een blad vol puntjes met de boodschap hierbij alle groepjes met vier stipjes te doorstrepen.

De jongen geraakte meteen gefrustreerd, een gevoel waarmee hij duidelijk niet overweg kon. En ik nam dat vervelende gevoel niet snel genoeg weg... Ik schrok van zijn reactie. Niet dat ik zijn boodschap letterlijk of persoonlijk nam, maar ze was niet in verhouding met het voorval. Prompt moest ik denken aan de talrijke telefoontjes die ik kreeg over de kwestie van de vernielde grafzerken in Essene. Of ik dit al ooit meegeemaakt heb binnen mijn praktijk? Neen. En wat hier gebeurde, was ook nieuw. De kinderen hadden de vernielingen aangegeerd uit verveling. Om zich te amuseren? Of speelde hier ook mee dat ze dat onaangename gevoel niet lang konden/wilden verdragen?

Agressie. Moeten we aanvaarden dat het er gewoon bij hoort? Ik citeer hier collega Dirk De Wachter, psychiater-psychotherapeut: „Agressiviteit maakt deel uit van onze cultuur en van ons leven. Als we naar een aflevering van een oude spannende politiereeks kijken, dan valt meteen op dat de snelheid van beelden ontzettend is toegenomen op televisie en in computerspelletjes. Het zinloze geweld, het geweld als tijdverdrijf is een nieuw fenomeen. Gewelddadigheid is van alle tijden, maar was meestal gericht op iets, op een ideaal. Geweld wordt een vorm van amusement, hooliganisme als een vorm van vrijetijdsbesteding. Zelfs verkeersagressie is tegenwoordig een 'normaal' nieuwsbericht.”

Agressiviteit is een gedrag kan verschillende oorzaken hebben. Uiteraard zijn er extremen. Niet iedere jongere die een mp3-speler in zijn bezit wil, doet dit ten koste van het leven van een ander. En de misbruikte puber die zichzelf verminkt, dus de agressie tegen zichzelf richt, geeft een heldere boodschap. Daartussen zit echter veel gedrag dat wel samenhangt met onvoldoende sturing, het niet leren omgaan met negatieve gevoelens en weinig opbouwend voorbeeldgedrag.

Niet ieder kind reageert agressief, wanneer het wordt gestoord. Dit heeft te maken met verschillen in temperament. Het zich leren beheersen kan bemoeilijkt worden, als je kind impulsief is of zich minder vlot kan uitdrukken. Het leerproces dat aan de basis ligt van goed gedrag, is echter wel iets dat we als ouder mee bepalen.

Niet alles kan, niet alles mag, niet alles loopt zoals gewent. De reactie daarop evolueert doorgaans van de ongecontroleerde explosie van een peuter, naar de (vaak grappige) boze woorden van je kleuter tot een zichzelf troostend toespreken. Toegeven om boosheid te vermijden stelt dat leerproces uit. En je kind kijkt om zich heen. Wat doen mama en papa als hen iets stoort? Een ouder die zelf schreeuwt en tiert, mag gelijkaardig gedrag verwachten.

Als de straf die zoon/dochterlief meekrijgt, wordt ontvaard op „Wat denkt die well!”, dan leg je de verantwoordelijkheid voor gedrag volledig buiten je kind. 'Misdragen' wordt dan geoorloofd. Bij verkeersagressie is geen tekening nodig. En, laten we ons geen illusies maken. Dit leerproces vraagt tijd, tijd die je samen doorbrengt met je kind. Het vergt ook weten waar je kind mee bezig is, tijdig bijsturen (leren is tenslotte ook fouten maken) en stimuleren tot meer aangepast gedrag. Eén zaak is alvast wetenschappelijk duidelijk bewezen: jong geleerd is oud gedaan!

Van kwaad naar erger? Wat ouders kunnen leren uit de jeugdige grafschennis in Essene

Iedereen wil zelf beslissen over zijn levenseinde, maar doet toch liever eerst wat anders. © Halewijn

Veel te mooi

Lieve Wouters

Een groep juristen en artsen ontwierp een formulier voor de wilsverklaring van patiënten (bovenstaande foto). Zo kunnen die vastleggen welke zorg ze op het einde van hun leven al dan niet willen, tot en met euthanasie. „We halen het levenseinde uit medische handen en geven het terug aan de mensen”, klinkt het mooi. Veel te mooi.

VANDAAG sterven mensen vaak na een lange periode van aftakeling. Net dan dienen zich moeilijke morele keuzes aan. Wil je nog reanimatie na een hartstilstand? Nog een operatie na een zware val? Sinds de wet op de patiëntenrechten moet de arts de patiënt volgen, als die bepaalde zorgverlening niet meer wenst. Maar voor de patiënt is het op dat moment een zware dobber om hierover nog zelf beslissingen te nemen. Vandaar het idee voor een wilsverklaring. Je vult ze in wanneer je nog sterk en gezond bent.

Een eerste aanzet werd gegeven door de vrijzinnige huisarts Marc Cosyns. In zijn praktijk ziet hij geregeld ouderen en zieken die om euthanasie vragen. De eerste versie van het formulier ging dan ook vooral over dit aspect van het levenseinde. Psycholoog Manu Keirse en juristen Herman Nys en Kris Schutyser, alle drie van de K.U.Leuven, sloten zich erbij aan. Samen werkten ze een in te vullen wilsverklaring uit die van toepassing is op de hele levensloop.

„De wet voorziet zelfbeschikkingsrecht voor de patiënten,” zegt Manu Keirse, „maar dat blijft dode letter zonder leidraad. Vandaar dit formulier.” Lezers van *Kerk+Leven* kennen Manu Keirse misschien als katholieke auteur van vele boeken over rouwverwerking. Het is wellicht vanuit een gevoel van naastenliefde dat deze psycholoog meewerkte aan dit project. Misschien ook vanuit de

bezorgdheid dat de eerste versie te zeer de nadruk zou leggen op euthanasie.

Toch roept dit formulier vragen op. Wie het even doorneemt, voelt zich steeds kleiner worden bij deze haast onmogelijke opdracht. Nochtans deden de opmakers erg hun best om het overzichtelijk te maken. Zo heeft elke rubriek een eigen kleur. Maar de keuzes waarvoor de invuller wordt gesteld, zijn een stuk ingewikkelder.

Moe van het kiezen

Allereerst is er de rubriek *Mijn persoonlijke waarden en opvattingen*. Zes lijntjes om die samen te vatten. In een tweede rubriek kun je een vertegenwoordiger aanduiden die desnoods jouw wil kan uiten. Die moet de opdracht ook aanvaarden en het document ondertekenen. Op de tweede bladzijde kies je in een derde rubriek welke behandelingen je in welke omstandigheden weigert. Te veel vragen om op te noemen. Ook wat er na je overlijden moet gebeuren met je lichaam, leg je hier vast.

De derde bladzijde gaat over euthanasie bij onomkeerbare coma. (In andere gevallen is euthanasie volgens de wet niet toegestaan en dus komen die hier ook niet aan bod.) Deze rubriek moet om de vijf jaar bevestigd of herzien worden om geldig te blijven. Op de vierde en laatste bladzijde ten slotte komt de uitvaart aan bod. Tot slot is ook de mogelijk-

heid voorzien om iemand anders in jouw plaats het formulier te doen invullen in geval van een fysieke beperking.

De makers zijn erg trots op hun document, dat juridisch sluit als een bus, bindend en alomvattend is. Marc Cosyns testte het formulier uit en filmde het hele proces. Op een groot scherm zien we de huisarts bij een bejaarde. Het gesprek verloopt geduldig en liefdevol. Er lijkt echter geen einde te komen aan de vraagbaak en de dame raakt danig vermoeid. Wanneer dan toch een handtekening kan worden gezet, valt een last van haar schouders.

De betrokken artsen en juristen geven toe dat er weinig enthousiasme bestaat. Haast iedereen vindt het een goede zaak dat het formulier er is, maar niemand staat te springen om het in te vullen. Niet verwonderlijk. Als gezonde mens kun je vast wel prettigere dingen bedenken. Zelfs als je straks onder de tram loopt en je wilsverklaring in een dikke envelop bij je draagt, is het nog maar de vraag of de ambulancier die bekijkt alvorens je te reanimeren.

Eenvoudiger én duidelijker kan het formulier niet zijn. Indien mensen, ongeacht hun levensomgeving, er dan nog niet toe komen het in te vullen, komt een diepe waarheid bovendrijven: totale zelfbeschikking is een illusie.

Meer info via de website www.palliatief.be.